

UNIVERZITET CRNE GORE FILOLOŠKI FAKULTET			
09. 09. 2024.			
Pril. broj	Gr. broj	Broj	Vrijednost
03	1090/4		

UNIVERZITET CRNE GORE

FILOLOŠKI FAKULTET

VIJEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA

Odlukom Vijeća Filološkog fakulteta br. 01-3274 od 28. 12. 2022. godine, imenovana je Komisija za ocjenu master rada *Ženski likovi u narodnim bajkama* kandidatkinje Maše Đurović (br. indeksa 4/21), Studijski program za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti, u sljedećem sastavu: prof. dr Ljiljana Pajović-Dujović, doc. dr Svetlana Kalezić-Radonjić i prof. dr Sanja Šubarić. Komisija Vijeću podnosi Izvještaj o ocjeni master rada.

IZVJEŠTAJ O OCJENI MASTER RADA

Master rad kandidatkinje Maše Đurović, pod naslovom *Ženski likovi u narodnim bajkama*, sadrži 79 stranica teksta raspoređenih u pet cjelina. Pored osnovnih informacija o kandidatkinji, apstrakta, sadržaja i spiska literature, rad obuhvata *Uvod*, tri centralna poglavlja sa naslovima: *Čudesa što ne može biti*, *Ženski likovi u narodnim bajkama*, *Status ženskih likova s aspekta kulturoloških obrazaca*, kao i *Zaključak*. U ključnim poglavljima, koja su podijeljena u više potpoglavlja, detaljno se analizira status ženskih likova u narodnim bajkama.

U *Uvodu* master rada istaknut je značaj bajke kao književne vrste koju proučavaju različite naučne discipline, pored nauke o književnosti, i etnologija, psihologija, antropologija i druge. Bajka je žanr bogate slojevitosti, ali je i ponovljiv i jednoobrazan žanr, čime ova dvojakost omogućava razotkrivanje novih aspekata za analizu. Glavna istraživačka pažnja posvećena je statusu ženskih likova u narodnim bajkama tj. ulogama i funkcijama koje oni u tekstu dobijaju. Analize su rađene na korpusu narodnih bajki koje je sakupio i objavio Vuk Stefanović Karadžić.

U prvom poglavlju rada 1. *Čudesa što ne može biti*, istražuju se elementi fantastike u narodnim bajkama. Jedan od aspekata koji se proučavaju jeste i kako se kroz sloj čudesnog reflektuju društvene norme i kulturni obrasci vremena u kojima su bajke nastajale. Posebno se ističu načini na koje elementi čudesnog pomažu u oblikovanju ženskih likova, ali istovremeno i reflektuju patrijarhalne norme i kulturne vrijednosti. U okviru ovog poglavlja izdvajaju se i dva potpoglavlja – *Janusovsko lice bajki* i *Narodna i autorska bajka*.

U potpoglavlju 1.1. jedan od značajnih aspekata koje se istražuje je „janusovsko lice“ bajki. Ovaj koncept odnosi se na dvojakost bajki, koja označava da su narodne bajke sa jedne strane okrenute prošlosti, tj. početku kazivanja priča, a sa druge, kao prave riznice priče, gledaju u budućnost tj. u sve priče koje se iz njih rađaju. Dualnost narodnih bajki ogleda se i u koegzistenciji religije i magije. Za razliku od religije koja upućuje na spasenje u onostranom životu, bajke ukazuju na nagrade koje se dostižu tokom života. Takođe, i u religijskim tekstovima i u bajkama, junaci prelaze granice između dva svijeta, ali je pri tom, u bajkama ovo često povezano sa sličnim pojavama poput vraćanja iz podzemnog svijeta. Magijski tragovi zadržani su u opisima narodnih običaja na koje se učestalo referiše u ovim narativima. U okviru ovog potpoglavlja ukazano je i na nezaobilazan didaktički karakter bajki, ali i na njegovo osporavanje zbog upitanosti da li bi bajke mogle da odvoje djecu od realnosti, a pri tom i pojačaju njihovo osjećanje straha u svakodnevicu.

U okviru potpoglavlja 1.2. *Narodna i autorska bajka*, ističu se razlike između narodnih i autorskih bajki, njihove specifičnosti i međusobni uticaji. Narodne bajke su kolektivni produkti, prenošeni usmenom

tradicijom kroz generacije. One su anonimne, sa verzijama koje variraju zavisno od regije i pripovjedača. Elementi čudesnog u narodnim bajkama reflektuju zajedničke kulturne kodove i arhetipove, a ženski likovi često postaju simboli šire društvene dinamike i vrijednosti. Autorske bajke, s druge strane, imaju poznate autore i često su pisane sa specifičnom estetskom ili ideološkom namjerom. U ovim bajkama, čuda su često detaljnije razvijena, a likovi mogu biti kompleksniji i individualizovaniji.

Drugo poglavlje pod nazivom 2. *Ženski likovi u narodnim bajkama* je najobimnije i sadrži sljedeća potpoglavlja: 2.1. *Nevolja mita u modelovanju ženskih likova u narodnim bajkama*, 2.2. *Pozitivni ženski likovi*, 2.2. *Negativni ženski likovi*, 2.4. *Polarizacija ženskog i muškog principa u narodnim bajkama*, 2.5. *Ženski likovi i natprirodne sile*. U potpoglavlju *Nevolja mita u modelovanju ženskih likova u narodnim bajkama*, istražuje se kako mit utiče na formiranje i modelovanje ženskih likova u narodnim bajkama. U narodnim bajkama se arhetipovi prepliću s narativnim potrebama bajke, ali i dalje nose sa sobom probleme i nevolje koje proizlaze iz mitoloških modela. Slovenska mitologija svojim bogatim sadržajem predstavlja kod za razumijevanje mnogih priča, te je stoga u slovenskom mitu pronađen ključ za dešifrovanje ženskih likova u narodnim bajkama. Pronađena je paralela između junakinja narodnih bajki i boginja Vesne, Mokoše, Morane, kao i vila.

U potpoglavlju 2.2. *Pozitivni ženski likovi u narodnim bajkama*, istražuje se raznolikost i značaj ženskih likova u narodnim bajkama. Iako mnogi teoretičari tvrde da su ženski likovi često pasivni i podređeni muškarcima, ovim potpoglavljem se naglašava prisutnost hrabrih, mudrih i moralno snažnih ženskih figura. Naglašeno je da ženski likovi, iako često pasivni, igraju važnu ulogu jer kroz njihove izazove i odluke priče dobijaju svoju dubinu i vrijednost. Ovi likovi su nosioci važnih moralnih poruka u bajkama. Do ovih zaključaka došlo se analizom likova kakvi su – lik majke, kćerke, sestre, pastorka i carice, npr. Važno je naglasiti da se pasivnost ovih junakinja prepoznaje u njihovoj funkciji isticanja superiornosti muških junaka zbog čega njihovi podvizi ostaju u sjenci muškog djelanja. Nakon analize pozitivnih junakinja, u potpoglavlju 2.3. *Negativni ženski likovi u narodnim bajkama*, istraženi su dominantni negativni likovi - maćeha, maćehina kćerka, zla žena i baba, koja često simbolizuje vješticu. Njihova prisutnost ističe kontrast između dobra i zla. Iako su negativni ženski likovi snažno povezani s patrijarhalnim kodom, oni pomažu u naglašavanju pozitivnih likova i moralnih vrijednosti, ali takođe naglašavaju važnost hrabrosti i snage muških likova.

U potpoglavlju 2.4. *Polarizacija ženskog i muškog principa u narodnim bajkama*, analizira se na kakav način su u narodnim bajkama prikazani ženski odnosno muški likovi kroz različite njihove uloge i karakteristike. Ženski likovi su često dati u porodičnom miljeu, kao majke, kćerke, sestre ili pastorka, dok su muški likovi prikazani kroz junačke podvige i avanture, najčešće van porodičnog okvira. U ovom dijelu rada govori se o jasnoj razlici u načinima na kojima se likovi razvijaju i procesima inicijacije kroz koje prolaze – muški likovi su aktivni i povezani sa spoljašnjim svijetom, dok su ženski likovi pasivniji i više vezani za unutrašnji, porodični svijet.

U potpoglavlju 2.5. *Ženski likovi i natprirodne sile*, akcenat je na analizi odnosa između ženskih likova i natprirodnih sila. Zmajevi, vile, aždaje, vještice i htonske životinje, imaju snažnu semiotičku ulogu i važnu ulogu u zapletu priča. Njihovo prisustvo ne samo da doprinosi stvaranju napetosti i dinamike unutar narativa, već i značajno utiče na formiranje i razvoj ostalih junaka i junakinja. Istaknuto je da fantastičan svijet u bajkama predstavlja izvor izazova, nevolja i iskušenja, kroz koje junaci prolaze kako bi sazreli. U nekim narativima, junaci koriste natprirodne sile kako bi postigli pobjedu u svojim avanturama, čime se naglašava značaj ovih sila kao katalizatora promjene. Posebna pažnja je posvećena

situacijama u kojima se ženski likovi susreću sa natprirodnim silama. Junakinje su često prikazane u situacijama kao što su zatočeništvo kod zmaja, boravak u čudesnim prostorima, korišćenje magijskih predmeta i susreti sa vilama. Međutim, zaključak je da, iako postoji neka vrsta odnosa između ženskih likova i natprirodnih bića, on nije dovoljno duboko izražen. Junakinje u ovim pričama nisu uvijek aktivne kao muški junaci, a njihova interakcija sa natprirodnim silama često se posmatra kroz prizmu porodičnih odnosa i funkcija.

U poglavlju 3. *Status ženskih likova s aspekta kulturoloških obrazaca* analizira se način na koji su ženski likovi u narodnim bajkama oblikovani kroz kulturne kodove i društvene norme. Ove bajke reflektuju patrijarhalne vrijednosti koje su karakteristične za društva iz kojeg potiču. Ženski likovi, poput majki, maćeha, kćerki i baba, često su prikazani u ulogama koje su podređene muškim likovima. Njihov status i uloga u priči uglavnom su povezani sa održavanjem porodičnih vrijednosti i normi. Iako postoje bajke u kojima žene koriste svoju inteligenciju i snalažljivost da bi postigle ciljeve, generalno se njihova uloga svodi na očuvanje patrijarhalnog poretka. Ovakva reprezentacija ženskih likova ukazuje na to kako su bajke koristile i prenosile kulturne obrasce koji su učvršćivali rodne uloge u društvu.

U okviru potpoglavlja 3.1. *Religijski, mitološki i arhetipski obrasci*, analizira se značaj arhetipova, mitova i religije kao temelja kulture koji oblikuju svijest čovjeka i dekodiraju univerzum narodnih bajki. Naglašeno je da, iako bajke često nemaju vremensku dimenziju i duboku psihološku karakterizaciju likova, one kroz fantastiku progovaraju o vrijednostima kakve su hrabrost, ljubav i pravda. Narodne bajke uključuju mitološke obrasce, zatim religijska shvatanja, ali i arhetipske modele. Ovim potpoglavljem se zaključuje da arhetipovi u narodnim bajkama imaju funkciju snažnih vrela kulturnih vrijednosti, kao i pokazatelja univerzalnih ljudskih iskustava. Arhetipska osnova narodnih bajki govori o čovjekovim emocijama, strahovima i željama koje kroz dugo vremensko trajanje predstavljaju esenciju čovjekove svijesti, a u čemu se upravo nalazi razlog vječne aktuelnosti bajki.

U *Zaključku* su objedinjeni rezultati istraživanja, dati su odgovori na polazne hipoteze i kroz arhetipsku, mitološku, religijsku i kulturološku prizmu sumirana je slika ženskog svijeta u bajkama. Na kraju rada popisana je literatura koja broji 25 bibliografskih jedinica.

Zaključak

Komisija je ocijenila da je rad Maše Đurović studiozno, lucidno i s razumijevanjem istražio i osvijetlio ovu kompleksnu temu dajući odgovor na brojna istraživačka pitanja. Kandidatkinja je pokazala izvrsnu obaviještenost, kao i sposobnost da teorijsku i kritičku literaturu različitih disciplina, usvoji i znalački iskoristi u svom istraživanju. S obzirom na to da ovaj master rad predstavlja važan doprinos nauci o književnosti, posebno studijama južnoslovenskih književnosti, predlaže se Vijeću Filološkog fakulteta da prihvati izvještaj i odobri kandidatkinji Maši Đurović javnu odbranu master teze pod nazivom *Ženski likovi u narodnim bajkama*.

KOMISIJA

Prof. dr Ljiljana Pajović-Dujović

Doc. dr Svetlana Kalezić-Radonjić

Prof. dr Sanja Šubarić

Dr. Trajčević-Ljiljana
Svetlana Kalezić-Radonjić
Sanja Šubarić